

*I min heim var eg sæl,
avdi Gud var attved,
Og eg kjende so vel
kor det anda Guds fred,
når til kyrkja me fór
når me heimle heldt kor
og med moder eg bad.*

Elias Blix

*«Den største misjonsgjerning en gift
kvinne kan utføre, er å være en from
kristen mor. La Deres hjem
bli Deres soknekall,
Deres lille familie Deres menighet,
Deres dagligstue en helligdom, og
Deres fang et innvidd alter.»*

Billy Graham

*«Den hånd som beveger vuggen, er
den hånd som styrer verden.»*

William Stewart Ross

*«En mors kjærlighet deler seg ikke
mellom barna, den mangfoldiggjør seg.»*

Tysk ordtak

Vår himmelske Far – er også historiens Gud

Av Asbjørn Stoveland

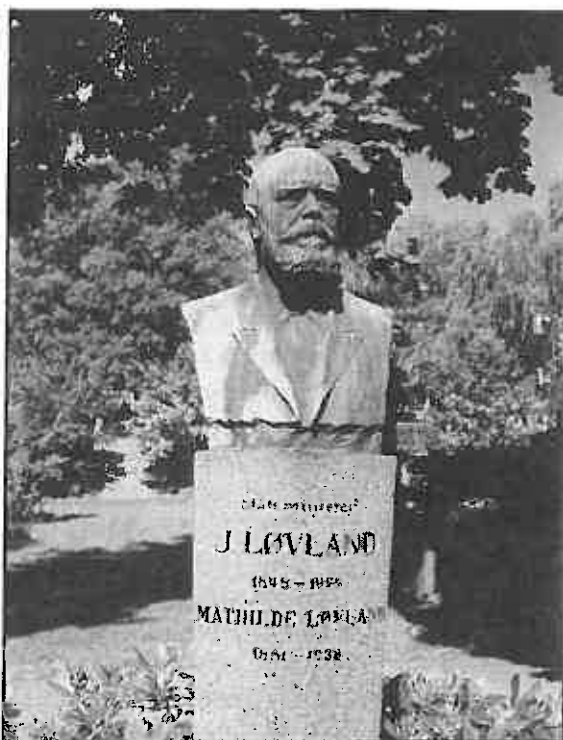
1905 var eit merkeleg år for Noreg, skreiv Oscar Handeland i band tre av «Vårløysing». Og vi har interesse av å repetere resymeet han gir av den spenningsfylte tida som folket vårt den gong gjennomlevde.

Aldri har folket bøygt seg så viljugt og sjølv-sagt under Guds mektige hand som då. Ein vestlending som budde på Varteig i Østfold, har skildra sine inntrykk frå dette året. Dei er verd å ta med her, for såleis var grunntonen over heile landet, om ein nok må seie at dei som budde nær grensa, fekk sjå alvoret mest i augo.

Han skriv:

«Ja, 1905 var eit fælt år då det stod på som verst, men eg må likevel seie at eg ville ikkje ha levd det for utan for mykje godt. Eg er tilmed glad for at eg fekk høve til å kome hit aust nettopp på den tid. - - Eg har aldri sett så mykje stort og godt som siste sommar, og eg har heller aldri kjent meg så lukkeleg ved å vere nordmann som eg gjorde då - - -

Ei sterk religiøs vekking hadde nettopp tatt til her i Varteig på dei tider, eller kanskje litt før. Og de kan tru her vart sendt mange bønner opp til Herren i

høge himmelen då det kneip som verst i Karlstad. Vi hadde møte mest kvar kveld til langt på natt og slutta som oftast med ei varm bønnestund for folk og land. Og når vi så fekk pålegg om å halde telefonen open natt og dag, og den eine dotten etter den andre av folk og hestar måtte reise til grensa, så kan det nok hende det stakk litt med det same. Men så snart vi kom til oss sjølv att, så måtte vi bort i ei avkrå og tale med overkongen og be han ta seg av saka. Det hjelpte straks.

Ja, det fall ikkje tungt å be i dei dagane, kan du tru. Jamvel

mange av dei uomvende fekk det og til då, har eg spurt.

Og vi vart ikkje veike eller tapte nordmannahåttan for det. Eg tala med mange av dei kristne som av ei eller anna orsak var fri herteneste, og dei sa: «Så snart vi får høyre at det er brote laust, så reiser vi på ståande flekken. Det er umogeleg å vere heime då. Kone og barn får Gud syte for.» Og eg er viss på at dei meinte det. Det var ikkje tome ord.

Eg var sjølv mellom dei som melde meg frivillig, men vi må likevel vere takksame at vi slapp. Det veit eg likevel

at eg heller ville ha tatt i mot krigenn trældomen.

Guds ånd kvilde over landet. Motstanden var som bortblåse. Det tottest ikkje finnast fritenkjarar meir. Det vil seie: Dei kom ikkje fram, det er snaudt ein skal finne eit spottande ord i mot Gud eller dei heilage i det ålmenne ordskiftet.

Gud fekk makt i landet

For ein kristen er det naturleg å tru at dette var grunnen til at alt gjekk så godt. Det gjekk godt ikkje berre dette året, dei politiske hendingane i 1905 har verka til det gode også seinare,

og gjer det den dag i dag. Også det som med det same kunne synast sårt og tungt, har i lengda gjort godt. Både for Noreg og alle landa her nord.»

Så langt frå «Vårløysing»

Men det var ikkje berre ved Svenskegrensa og på Austlandet at den historiske spenninga og kristenalvoret braut så djupt i folkelivet. Du fann det same på Vest-Landet. Eg hugsar at Ludvig Hope i slutten av trettiåra var inne på dette under ein huslydfest på Fjellhaug Misjonsskule. Om eg ikkje tar feil, var tyngdepunktet «Menn som har makt med Gud», og vel kjende personar fra GT som Moses, og Paulus frå NT steig fram for oss m.a. I denne samanheng kom han inn på det som arbeidde på djupt vann i heile det norske folket – ikkje berre hos kristenfolket – i den tida då Noregs kårne statsmenn med Michelsen og Løvland i spissen kjempa som løver mot svenskar og stormakter ute i Europa, i Karlstad i 1905. Det galdt ikkje noko mindre enn fridom og framtid for det norske folk.

Hope var i Bergen med ein del møte i dei dagane det braut som verst. I djupe tankar gjekk han frå møtet til hotellrommet der han var åleine. Framleis hadde det ikkje kome noko endeleg melding om resultatet av forhandlingane frå nabolandet. Omsider gjekk Hope til sengs, men spenning gav han ingen svevn. Ut på natta stod han opp, kledde på seg og rusla ut i gatene. Ingen bråk eller høgrøysta tale nokon stad. Storbyen var fullstendig roleg og stille den lyse juninatta. Men gatene var svarte av folk i stillferdig samtale og meiningsytting. Det var lett å skyne at all interesse og livsviktig samtale sveiv om dette avgjerande

spørsmålet som tydeleg hadde tent dei fleste. I dette folkemylderet råka Hope brått på den ikkje ukjende overingeniør Fasting, som på den tid arbeidde ved Bergensbanen og som var ein markert kristen leiar innan Den Norske Frikyrkje. Under samtalen den natta fortalde Fasting at «her om dagen – då eg arbeidde på kontoret, seig det innover meg ei tung, alvorleg minning eller overbevisning som stansa meg i arbeidet og fylte hug og tanke. Eg var ikkje i tvil: *Nå held det på å rakne hos forhandlarane i Karlstad.* Då låste eg dørene til kontoret og seig på kne i bøn ved ein stol. Eg reiste meg ikkje før eg hadde fått indre ro og visse i mitt hjarte om at det skulle bere i gjennom i Karlstad. Dette fortalde ein av Guds tillitsfulle barn som kjende sin himmelske Far og lik Hanna i GT rende sitt hjarte ut for Herren. Då det blei morgon neste dag, knitra det som ilbod gjennom telegrafan og lydde som bøn svar gjennom telefonen frå nabolandet i aust til heile det norske folk: *Det er fred!* Har du aldri undra deg over at ein fritenkjar og Brandestilhengar som Bjørnstjerne Bjørnson kunne la seg dikterisk inspirere av den sterke takke- og lovsongstone som steig frå det norske folk til historiens mektige skapar og Gud? Det blei noko av eit tyngdepunkt i vår beste song- og kulturskatt. Merk deg den sterke understreking i vår mest sungne nasjonalhymne gjennom dei siste generasjonar i folket vårt: Ein lov- og takkesong til Gud.

Hårde tider har vi døyet, ble til sist forstøtt;

men i verste nød blåøyet, frihet ble oss født.

Det gav faderkraft å bære hungersnød og krig;

det gav døden selv sin ære – og det gav forlik.

Norske mann i hus og hytte, takk din store Gud!

Landet ville han beskytte, skjønt det mørkt så ut.

Alt hva fedrene har kjempet, mødrene har grett,

har den Hærr stille lempet, så vi vant vår rett.

Tanken går vidare til avslutninga av 2. verdenskrig då landet og folket vårt hadde vore hærtatt og rasert gjennom 5 lange, tunge år. Dei fleste nordmenn visste at måtte fienden kapitulere, ville det bli etter «den brente jords taktikk» med avsviing av hus, bygninger, skog og jord. Og sprengning av bruer, brygger, vegar og byggverk. Og så opplever vi uventa 8. mai 1945 med FRED.

Då sa ein ufrelst mann høgt og tydeleg på open gate: Dette er Herren! Men eg må tilbake ein svipp til fridomsåret 1905. Og ei feiring av den norske innsatsen i Karlstad mange år etter. Og nå er det sørlendingen, Johannes Daasvand frå Hornnes som fortel. Han understreka at dette var verdifull Noregshistorie. Om han ikkje hadde skrivne kjelder å vise til, var han ikkje i tvil om at det var ekte.

Minnesamværet hadde ei festleg og storslått ramme. Serveringa var utsøkt og stemninga god. Rosande bordtaler, glitrande framføring og kjappe replikkar.

Då kjem det med bergensk veltalenhet fra Gamle statsminister Chr. Michelsen: «Vi gjorde det godt, vi guttene i Karlstad.» Men Evjedølen, Jørgen Løvland, repliserte kvast og kontant: «Eg skal seie deg det farr: Det var dei truande sine bønner som berga Norge i 1905, og ikkje vi, karane i Karlstad.»

Asbjørn Stoveland

Ordets og Norges frigjøring

Grunnleggende frihet for hjem og land

Garden Skripeland i Iveland i Aust Agder hvor de 20 bønderne ble satt i arrest - delvis i jern. De ble dømt i Høyesterett til vann og brød.

Da Norge enda var i union med Danmark, ble den såkalte Konventikkelplakaten innført i 1741. Den ga prestene retten til å kontrollere det meste av religiøse møter, og var ment å være en sikring mot vranglære. Dessverre ble den et stort hinder mot lekfolkets kall, forkynnelse og vekkelse som skulle fornye og gjenreise folket og landet vårt til en fri, velordnet velstands- og misjonsnasjon. Selv om loven både ble mistolket og ikke hadde noe straffeparagraf, ble den et kraftig våpen i hendene på presteskabet og embetsverket mot Hans Nielsen Hauge og hans venner.

Siden staten og presteskabet igjen begynner å sende signaler som vil nekte lekfolket dets store og velsignede frihet til å forkynne og forvalte sakramentene — noe som har betydd så ufattelig mye også for hjem, mor og barn - finner vi tiden inne til igjen å sette et ekstra lys på den sluttstriden som nedkjempet Konventikkelplakaten så vi fikk full møte- og talefrihet. Dermed fikk Guds Ord fritt løp i landet og skapte hva det nevner.

Den siste striden stod i Iveland hvor en del lekfolk i 1836 i Fjermedalen og Birkenes holdt kristne møter. Da sprakk det for presten Berg i Evje sokn. Han fikk med seg lensmannen, og 20 av bygdas beste bønder ble arrestert og lagt i jern på Skripeland gard i Iveland. De ble samme år dømt i Høyesterett til så og så mange døgn på vann og brød. Selvsagt et justismord.

Her er navnet på arrestantene, våre fedre:

Det førte til at Ole Gabriel Ueland

Dei 20 menn på tiltalebanken var:

1. Knud Ellefsen Fjermedal
2. Salve Aslaksen Winterhuus
3. Hans Hansen Winterhuus
4. Mads Ellefsen Gjerustad
5. Knud Christensen Elshougen
6. John Olsen Aarigstad
7. Ellef Madsen Gjerustad
8. Peder Salomonsen Engesland
9. John Salomonsen Engesland
10. Gunder Olsen Dovland
11. Ole Hansen Løeland
12. Salve Olsen Belland
13. Peder Knudsen Hovland
14. Christen Knudsen Hovland
15. Osmund Jensen Gaaseflaa
16. Knud Aslaksen Fjermedal
17. John Nielsen Løeland
18. Landeværn Aslak Knudsen Fjermedal
19. Soldat Gunsteen Tørrisen Løeland
20. Landeværn Gunder Olsen Haugum

(Rogaland) - den store bondehøvdingen med Bibel og Grunnlov - og Notto Jørgensen Tvedt (Evje) tok opp saken på Stortinget, og i

de tre følgende Storting nedkjempet de Konventikkelplakaten mot presteskabets store protester. Det skjedde i 1842.

I et notat av fredsforhandleren i Karlstad og Norges første utenriksminister, Jørgen Løvland, nevner han Uelands frigjøringspolitikk, ikke minst på bakgrunn av prestenes "herskesjuke".

I 1842 fikk Guds Ord fritt løp, og misjonsselskapene ble stiftet fra samme år og fremover til slutten av det hundreåret.

Mange prøver å bortforklare og redusere betydningen av denne kampen. Det er spesielt farlig i vår tid hvor disse kreftene i en verdsliggjort kirke og stat - peker mot nye begrensinger av lekfolkets frihet med Guds Ord til folket.

Tidligere kulturredaktør Finn Jor i Aftenposten skriver i boken "Kong Haralds Nei" at de sosialistiske kreftene hele tiden har vært på jakt etter lekfolket. Kirken fikk de og har de kontroll over, og med den gamle allianse mellom kirke og stat - kommer den gamle kampen opp igjen. Derfor er det uhyre viktig at vi frisker opp og levedegjør den kampen fedrene tok i begynnelsen av det store frigjøringsårhundret. Det er også helt i tråd med Heb. Kp. 13, 7.

Derfor tar vi nok en gang fram en rekke sitater av folk som stod denne kampen nær - og som forteller oss at forsøkene på å redusere denne kampen - er forferdelig galt og farlig.

Vi begynner med takkeverset som bonden og lekforkynneren Erik Venjum skrev på låvdøra da Konventikkelplakaten falt: Ha takk o Herre kjær, for sådan frihet er, at vi i fred kan tales ved om det som hør til salighet."

Dette var et krafttak av grunnleggende betydning. Historikeren Fort.n.s.—>

1. Døra inn til arres-
ten. (Skripeland)
2. Låsen som satt i
døra
3. Lenkene som var
bolta i veggen
4. Lensmannslua
5. Jern rundt halsen
(Bilder 2-5 fra Ive-
land museum på
Fjermedal)

løp, og misjonselskapene skjøt opp i tur og orden allerede med NMS i 1842, Israelsmisjonen i 1844 osv, selvsagt med røtter i Lyngdal med Gustava Kielland og i Stavanger!

Og i denne frihetskampen må vi heller ikke glemme at når teologene hadde ødelagt teologien på Universitet (Odlandstriden 1903-1906), så ville bondehøvdingene ha skikkelig utdannelse til sønne sine for å få gode prester utover bygdene. Derfor startet de MF i 1907/08. **Dr. theol Sverre**

tenfolket en medstyring og frihet også her over sin åndelige situasjon..

Som dere skjønner, var Agder og Rogaland med sine kristne røtter og holdninger i betydelig grad med i denne frihetskampen for land og folk – ting som sterke krefter i dag vil rykke opp med rot! Arme folk som ikke forstår sitt eget beste for tid og evighet.

E. Sverdrup sier videre om Konventikkel-seieren – den som måtte bort for at ljuset skulle flomme utover Norge:

”Det var et skritt av vidtrækken-
de betydning, som her var tatt. Tidligere end vore broderfolk i Sverige og Danmark hadde Norges folk og kirke opnaad et saa uvurderlig gode som kristelig for-
samlingsfrihet, utvilsomt den største gave, som Norges Stor-

ting hittil har skjænket den norske kirke. Om Hauges arbeid og lidelse var grundlæggende for lægmannsvirksomheten i vort land i det hele, saa var ophævelsen av Konventikkel-plakaten det neste skritt til frigjørelsen av Guds ords forkyn-

delse ved lægfolket og den var en nødvendig betingelse for, at denne i det hele skulde utfolde sig fritt. Men saa kan det heller ikke tænkes, at hin forordning av 1741 saa vidt tidlig var blit ophævet i
Fort. s. 23

Edvard Sverdrup, sønn av H.U. Sverdrup, Balstadpresten – bror til statsminister Johan Sverdrup (han med parlamentarismen og all makt i denne sal) skriver i ”**Fra Norges kristenliv**”: ”Tiden omkring aaret for vor politiske frigjørelse blev, som enhver vet, og saa en aandelig gjenfødelse og fornyelsens tid. Efter rationalismens taaker brøt der inn i Norges kirke frem en ny dag, **da kristenlivet kom til at skyte en vekst og utfolde en kraft, som aldrig før i vårt fædreland.** I spidsen for hele denne vækkelse og opvaaknen staar Hans Nielsen Hauges navn.” Han taler om lekmanns-forkynnelsen som kom med kraft med rike frukter som aldri mer forstummet.

På side 17 skriver han om den innbitte kampen mot Konventikkelplakaten (forordningen av 13. januar 1741) fra haugianerne og den like innbitte motstand fra alle biskoper, presteskabet, ja, det meste av embetsverket og Det teologiske fakultet m.fl. Ljoset skulle ut over Norges fjell, men det kostet. **Etter det fikk Guds Ord fritt**

Norborg sier at det var det siste store krafttak bondehøvdingene i Venstre gjorde da de reiste MF. Men kampen ble utkjempet ikke minst av stortingsmann **Bryggeså fra Eiken**, også

for MFs eksamensrett i 1911 som makta satte seg hardt i mot. I sin statsrådtid fra 1913 – 1915 sørget han for – etter samtale med Vegge på Kvås - lekfolkets rett til fri nattverd og fikk takketelegram fra **red. Lavik og Ludvig Hope**. Så avsluttet J. Løvland i Kirkedep. fra 1915-1920 med å gi oss Lov for menighetsrådene - og ga kris-

Ordet og Norges frigjøring

Fort f. s. 9

vort land, om ikke dens anvendelse mot Hauge hadde gjort den i saa høy grad forhatt blant folket.”

En viktig bakgrunnforståelse for bondehøvdning Løvlands politiske arbeid for nasjonal frihet og folkestyre mot embets- og prestemakt. Han kjente den godt fra sine hjemtrakter på Evje.

Lengre ute på s. 4 fortsetter Edvard Sverdrup:

”Ikke bare, at den gjorde Hagues venner til landets beste borgere og flere av dem til dets fremmeligste mænd i forskjellige retninger eller at der gjennom dem blev nedlagt ”et frihetens sædekorn i hele vor folkelige utvikling.” Dette er jo som å høre betydelige tenkere og historikere som Max Weber, Ivar Welle og Olav Valen-Sendstad! La denne arven fornyes – vokse seg sterk og aldeles ikke rothugges!

Den kjente historiker Halvdan Koht skriver om det samme slik: ”Den haugianske vækkelse hadde allere-

de i forveien gitt styrke til den norske bondereisning paa det politiske omraade, og Stortinget hadde i 1842 mot regjeringens haardnakkede mostand drevet igjen- nem ophævelsen av Konventikkelpakaten. Nu begyn- te arbeidet for at utnytte den nyvundne frihet og det unge folkestyres institusjoner paa det kirkelige omraa- de.” E.S nevner at ”det troende lægfolk ikke var til- sinds at la sig regjere av teologene”-

Vi vil kanskje møte kritikk for at vi i LYS/ Morsdagsheftet repeterer dette i flere vinklinger - men i våre dager er det så avgjørende viktig at denne kampen blir konkretisert og levendegjort for oss - for ingen makt og myndighet må igjen få tatt fra oss vår kristne frihet - som de gjorde det da vårt ”heimland i myrkret lenge låg”. Lyset fra Bibelen og evangeliet skal få strømme fritt like til Jesus kommer igjen både her i landet og like til jordens ender.

En gammel preken –

Fort f.s.16

Ikke bare er det folk i sin beste alder, heller. Nei, gamle mennesker, som så å si beveger seg på gravens rand! Aldri viser de seg i kirken, aldri på et møte. Aldri verken leser de eller hører de Guds ord. Og selv om det er umiddelbart innlysende for alle og en hver at de ikke kan ha særlig lenge igjen, så se hva de interesserer seg for og tenker på! Jo, intet annet enn slikt som har med det liv å gjøre som de så allikevel snart skal forlate! Meningsløst, kunne en si. Idiotisk.

Men likevel er det mer enn meningsløst og idiotisk. Det er forferdelig opprørende! For her ligger noe under. Det er ikke det at de ikke har vært kalt av Gud. Det har de så mange ganger. Men de har ikke villet ta imot kallet. De har nemlig ikke villet ofre noe. De har villet ha med seg alt, har villet ha både i pose og sekk. Og så har re-

sultatet blitt at ordet, som var ment til frelse, i stedet har virket forherdelse. For hver gang de har hørt ordet, men har lukket sitt hjerte til, har det blitt ødelagt noe der inne i sjelens dyp, og gjort dem enn mer kolde og hårde og uimottagelige. Inntil til sist den evige dødens stillhet og kulde har senket seg over dem og gjort dem til levende lik! Til mennesker som ikke kan bli frelst, fordi Gud ikke mer kan få dem i tale! Forferdelig, vil du si. Ja, det er forferdelig! Men det er den risiko du løper hver gang du hører den kallende røst, og likevel vender deg bort.! Synes du da de er verdt så mye de fordelene du kanskje kunne vinne ved å holde deg borte fra Jesus? Jeg kan ikke innse det. For nå har du sett hva lønn synden gir: Først denne tærende tomhet, denne nagende uro i samvittigheten som tar all virkelig lykke bort fra det liv du nettopp ønsket å vinne. Dernest stiller den deg inn under

ordets dom til forherdelse i dette liv, og til evig fortapelse i det som kommer!

Hva har du så egentlig vunnet? Jeg kan ikke innse annet enn at du har tapt alt!

For du er vel klar over at du skal dø? Du skal ikke være her bestendig. Og om du kanskje tross alt ville foretrekke å leve uten Gud, tror jeg ikke du har lyst til å dø uten ham. Men det kommer du til å gjøre, om du ikke nytter den nådetiden du får her. For det er i dette liv det blir avgjort hvordan evigheten skal se ut.

”Jeg er kommet som et lys til verden,” så lød ordene fra han som døde for deg, ja, oppstanden for deg, og også herliggjort, for at du en gang kan bli herliggjort i ham. Forakt da ikke du hans kors og hans blod, men tro på lyset den stund du har lyset, forat også du kan bli lysets barn! Amen.

Tidl. sogneprest og prost S. Henriksen

Et menneske blir til, f.f.s.

ren, at det må trekke føttene opp og innta det vi kaller fosterstilling. Så er det bare 8 uker igjen til fødselen, men skulle fødselen skje i løpet av denne tiden, pleier det å gå bra.

Fødsel

Fødselen er en voldsom begivenhet i fosterets liv. Det forlater livmorens varme og trygge verden og blir straks møtt med grelle sanseinn-

trykk: Sterkt lys, høye lyder og kjølig luft. Nå skal barnet lære å trekke pušten selv og spise. Men det lille mennesket er godt rustet til de nye utfordringene: Flere måneder har det øvd seg på å suge og svelge og gripe.

Alle ferdigheter er – på forunderlig vis – utviklet til rett tid.

For å lette overgangen fra livmor til den ytre verden, legger man nå ba-

byen opp på morens varme kropp slik at det for eks kan registrere og gjenkjenne morens hjerteslag og mors stemme hvis hun snakker.

Kilder:

Babyverden.no, ”Et menneske blir til” av Menneskeverd.

